

ثبت علامت تجاری و حق استفاده ی انحصاری

(با نگرشی تطبیقی)

جواد ساسانی*

تاریخ دریافت: ۱۳۹۷/۰۶/۲۵

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۷/۰۹/۳۰

چکیده

ماده ی ۳۱ قانون ثبت اختراعات، طرح های صنعتی و علائم تجاری مقرر می دارد: «حق استفاده انحصاری از یک علامت به کسی اختصاص دارد که آن علامت را طبق مقررات این قانون به ثبت رسانده باشد.» توجه به این ماده نشانگر این است که، اولاً: ثبت کردن علامت موجب ایجاد حقی برای متقاضی یا ثبت کننده آن می باشد، از این حق، به حق مالکیت علامت تجاری یاد می شود. ثانیاً: ثبت علامت تجاری علاوه بر اینکه منشا ایجاد حق استعمال انحصاری مالک آن می گردد بلکه مشار الیه می تواند از منافع علامت مزبور نیز استفاده نماید؛ بدین نحو که طی قراردادی آن را انتقال دهد یا اجازه استفاده از آن را به اشخاص دیگری بدهد. همچنین، مانع استفاده دیگران از علامت خود گردد. ثالثاً: با ملحوظ نظر قراردادن این امر که ثبت کننده، صاحب حق مالکیت نسبت به علامت تجاری است و این امر که هر صاحب حقی می تواند از حق خود انصراف دهد یا از مالکیت خود اعراض نماید، بنابراین حق مالکیت ناشی از ثبت علامت تجاری قابل اعراض می باشد. لذا با این مقدمه هدف از طرح این پژوهش آشکار می گردد؛ این مباحث در دو بخش کلی ارائه می شوند، در قسمت نخست از ثبت علامت تجاری و روند آن بحث می شود و در بخش دوم، آثار حقوقی ناشی از ثبت علامت مورد توجه قرار می گیرد.

کلید واژه ها: علامت تجاری، ثبت علامت، حق استفاده انحصاری.

*دانش آموخته رشته حقوق خصوصی، مدرس دانشگاه، گروه الهیات و علوم اسلامی، دانشگاه پیام نور، مرکز اردبیل.

مدیر مسئول فصلنامه پژوهش های حقوق تطبیقی عدل و انصاف.

مقدمه

مطابق ماده ی ۳۱ ق.ث.ا.ط.ع: «حق استفاده ی انحصاری از یک علامت به کسی اختصاص دارد که آن علامت را طبق مقررات این قانون به ثبت رسانده باشد.» لذا می توان گفت که یکی از اسباب مالکیت و کسب حق انحصاری بر علامت تجاری از طریق ثبت آن می باشد؛ بطوری که معروف گشته: «اولین ثبت کننده صاحب حق مالکیت است.» ثبت کردن به لحاظ اصطلاحی و لغوی، نوشتن قرارداد یا یک عمل حقوقی یا احوال شخصی یا یک حق (مانند حق اختراع) و یا هر چیز دیگر (مانند علامت تجاری) در دفاتر مخصوص که قانون معین می کند مانند ثبت املاک تعریف شده است و ثبت علامت یعنی به ثبت رسانیدن علامت تجاری در دفتر اداره کل مالکیت صنعتی سازمان ثبت اسناد و املاک کشور با رعایت مقررات مخصوص به ثبت علائم تجاری

در این راستا گاهی پیش می آید یا امکان دارد حق ناشی از علامت تجاری، در اثر فعالیت صاحب آن در جریان تجارت به مرور زمان و بدون ثبت ایجاد شده باشد چنین حقی عنوان حق تقدم را دارا می باشد. در بند ۲ قسمت الف ماده ی ۴ کنوانسیون پاریس، حق تقدم تقاضایی شناخته می شود که به موجب قانون داخلی هر مملکت اتحادیه یا عهدنامه های بین المللی منعقد شده بین چند مملکت اتحادیه ارزش یک تقاضای قانونی را داشته باشد. در خصوص محترم بودن این حق در قسمتی دیگر از ماده ی مرقوم آمده است که صاحب حق تقدم برای تسلیم اظهارنامه در سایر ممالک اتحادیه در مهلت های مقرر در کنوانسیون دارای حق تقدم می باشد بررسی کنوانسیون مزبور حاکی از این واقعیت هست که اقدام به حق تقدم ناشی از علامت تجاری بی قید و شرط مورد پذیرش نمی باشد؛ چنانچه در ماده ی ۶ کنوانسیون پاریس در خصوص پذیرش حق تقدم مقرر گشته که حق تقدم ناشی از ثبت علامت در یکی از کشورهای عضو کنوانسیون در دیگر کشور های عضو در موارد ذیل مورد حمایت و پذیرش نمی باشد: «وقتی که ماهیت علائم طوری باشد که در کشوری که حمایت آن مورد تقاضاست به حقوق مکتسبه اشخاص ثالث لطمه وارد سازد.» منظور از حقوق مکتسبه اشخاص ثالث در این بند حق تقدم ایجاد شده در کشور دیگر کنوانسیون است یعنی رویکرد حمایتی نسبت به حق تقدم ایجاد شده، اتخاذ شده است

در قانون ثبت اختراعات جدید و آئین نامه اجرائی آن بارها به پذیرش و حمایت از حق تقدم ناشی از علامت تجاری برای صاحب آن اشاره شده است. در ماده ۹ قانون مرقوم مقرر شده: «متقاضی می تواند همراه با اظهارنامه ی خود، طی اعلامیه ای حق تقدم در کنوانسیون پاریس برای حمایت از مالکیت صنعتی مورخ

۱۲۶۱ هجری شمسی (۲۰ مارس ۱۸۸۳ میلادی) و اصلاحات بعدی آن را درخواست نماید. حق تقدم می تواند بر اساس یک یا چند اظهارنامه ی ملی یا منطقه ای یا بین المللی باشد که در هر کشور یا برای هر کشور عضو کنوانسیون مذکور تسلیم شده است. در صورت درخواست حق تقدم: الف- اداره مالکیت صنعتی از متقاضی می خواهد ظرف مدت معین رونوشت اظهارنامه ای را ارائه دهد که توسط مرجع ثبت اظهارنامه ای که مبنای حق تقدم است گواهی شده باشد. ب- با پذیرش درخواست حق تقدم حمایت های مذکور در کنوانسیون پاریس شامل آن خواهد بود و در صورت عدم مراعات شرایط مندرج در این ماده و مقررات مربوط به آن اعلامیه ی مذکور کان لم یکن تلقی می شود.

در بند ۳ ماده ی ۳۲ ق.ث.ا.ط.ع، در بیان یکی از مصادیق علامت غیر قابل ثبت آمده، «عین علامتی باشد که قبلاً به نام مالک دیگری ثبت شده و یا تاریخ تقاضای ثبت آن مقدم یا دارای حق تقدم برای همان کالا یا خدمات و یا برای کالا و خدماتی است که به لحاظ ارتباط و شباهت موجب فریب و گمراهی شود.» همچنین در بند ۴ ماده ی ۱۱۱ و مواد ۱۱۲ و ۱۱۳ آ.ق.ث.ا.ط.ع، نیز به حق تقدم و شرایط آن اشاره شده است. در کل من باب ثبت علامت تجاری مسائلی پیش می آید که ضرورت دارد به یکایک آنها پاسخ داده شود، اینکه در نظام حقوقی ایران، کدام مرجع صلاحیت ثبت علامت تجاری را دارا می باشد؟ در راستای ثبت علامت تجاری چه اصولی نمود پیدا می کنند؟ شرایط مورد نیاز برای ثبت علامت چیست؟

مرجع ثبت علامت تجاری

مرجعی را که صلاحیت بررسی و ثبت علامت تجاری را به طور عام دارا باشد مرجع ثبت علامت تجاری گویند. بند ۴ ماده ۱ آ.ق.ث.ا.ط.ع، در تعریف اصطلاح مرجع ثبت مقرر می دارد، منظور از مرجع ثبت اداره کل مالکیت صنعتی سازمان ثبت اسناد و املاک کشور است. در ماده ۳۳ ق.ث.ا.ط.ع، نیز مقرر شده: «اظهارنامه ثبت علامت به همراه نمونه ی علامت و فهرست کالاها یا خدماتی که ثبت علامت برای آنها درخواست شده و بر اساس طبقه بندی قابل اجرا یا طبقه بندی بین المللی باشد به اداره ی مالکیت صنعتی سازمان ثبت اسناد و املاک کشور به عنوان مرجع ثبت تسلیم می شود.»

حقوقدانان برای اداره ی مالکیت صنعتی، عنوان «مرجع عادی ثبت» را در مقابل «مرجع استثنائی» در نوشته های خود به کار می برند. علت این امر هم این است که به موجب قانون چگونگی اداره ی مناطق آزاد

تجاری، صنعتی مصوب ۱۳۷۲ واحدهای ثبتی مستقلی در آن مناطق تشکیل شده و عهده دار وظیفه ثبت علائم تجاری در آن منطقه گردیده اند.

در ماده ی ۱ قانون اخیرالذکر مقررگشته: «جمهوری اسلامی ایران به منظور تسریع در انجام امور زیر بنایی، عمرانی و آبادانی و توسعه اقتصادی، سرمایه گذاری و حضور فعال در بازارهای جهانی و منطقه ای به دولت اجازه داده است تا در جزیره ی کیش و جزیره ی قشم و چا بهار، مناطق آزاد تجاری و صنعتی تاسیس نمایند». در ماده ی ۲۲ نیز مقرر گردیده: «ثبت شرکت ها و مالکیت صنعتی و معنوی^۱، همچنین ثبت کشتی ها، شناورها و هواپیما ها در هر منطقه، توسط سازمان آن منطقه با رعایت اصل هشتاد و یکم قانون اساسی، طبق ضوابط مصوب هیات وزیران انجام می شود.»

در سال ۱۳۷۴، شورای عالی مناطق آزاد تجاری - صنعتی، ضوابط ثبت شرکت ها و مالکیت صنعتی در آن مناطق را تصویب کرد. در ماده ی ۲ این مصوبه آمده است: «سازمان هر منطقه به منظور انجام امور ثبتی شرکتها و مالکیت های صنعتی و معنوی در آن منطقه، واحدی را به نام واحد ثبت شرکتها و مالکیتهای صنعتی و معنوی تاسیس می کند.»

در ماده ی ۳ مصوبه ی مرقوم نیز وظایف واحد ثبتی این چنین بیان شده است:

- ۱- ثبت شرکت ها و موسسات غیر تجاری ایرانی و خارجی
- ۲- ثبت علائم و اسامی تجاری و صنعتی
- ۳- ثبت علائم و اسامی تجاری و صنعتی
- ۴- ثبت دفاتر تجاری بازرگانی
- ۵- پلمپ دفاتر تجاری و غیر تجاری واقع در حوزه هر منطقه
- ۶- ثبت بانک ها و موسسات اعتباری با رعایت آئین نامه اجرائی عملیات پولی و بانکی در مناطق آزاد
- ۷- ثبت شرکتهای بیمه، طبق مقررات حاکم در منطقه آزاد

باید توجه داشت که واحدهای ثبتی در مناطق آزاد تجاری شعبه ای از اداره کل مالکیت صنعتی نیستند بلکه به طور مستقل عمل می کنند. بر این شیوه برخورد قانونگذار ایرادات و انتقاداتی وارد است، اولاً: با کنوانسیون پاریس در مغایرت عملی و نظری است، مطابق ماده ی ۹ ق.م و اصل هفتاد و هفتم ق.ا با پذیرش کنوانسیون پاریس توسط مجلس شورای اسلامی مفاد و مندرجات آن نیز حکم قانون ملی را دارا شده است.

^۱ البته به کار بردن اصطلاح مالکیت صنعتی و معنوی خالی از اشکال نیست به دلیل اینکه مالکیت معنوی اعم از مالکیت صنعتی و ادبی است و آوردن این دو کلمه با او عطف افاده هم معنی بودن دو اصطلاح را می رساند که نادرست می نماید.

مضافاً وفق ماده ی ۶۲ قانون ثبت اختراعات جدید، اجرای معاهدات بین المللی راجع به مالکیت صنعتی نسبت به قانون مزبور مقدم می باشد؛ بنابراین رعایت مفاد کنوانسیون اخیر الذکر ضروری است؛ در کنوانسیون فوق مقرر شده، دولت های عضو تعهد کرده اند اداره مرکزی خاصی جهت مالکیت صنعتی ایجاد نمایند تا مرجع قبول اظهارنامه های مالکیت های صنعتی از قبیل علامت تجاری باشد و علاوه بر آن تعهد نموده اند دارای نشریه اختصاصی باشند تا مواردی مانند ثبت علائم و اختراعات و تغییرات و انتقال آنها و غیره در آن درج و منتشر گردد لذا واضح می باشد که ایجاد دو گانگی در نظام ثبت علامت تجاری در کشور بر خلاف اصولی است که کشور تکلیف به رعایت آنها دارد. (کریمی، ۱۳۸۹: ۱۲۹)

ثانیاً: با قانون مدنی مغایرت دارد، به موجب ماده ی ۲ ق.م، مصوبات مجلس شورای اسلامی پانزده روز پس از انتشار در سراسر کشور لازم الاجرا می باشد و با توجه به اینکه در قانون ثبت علائم و اختراعات مصوب ۱۳۱۰ و قانون ثبت اختراعات، طرح های صنعتی و علائم تجاری ۱۳۸۶ و همچنین قانون پذیرش کنوانسیون پاریس هیچ استثنائی در قلمرو مکانی قانون بیان نشده است. لذا این اقدام قانونگذار باعث شده که دو قانون حاکم در یک حیطه ی مکانی وجود داشته باشد. حداقل عواقب آن، عدم هماهنگی و ایجاد بی نظمی در امور اداری کشور، افزایش پرونده ها در دادگستری تضييع حقوق اشخاص ذینفع و غیره می باشد. بهتر بود یک اداره ی مرکزی ثبت در این موضوع وجود داشت که شعبه ای از آن در مناطق تجاری فعالیت می کرد و مآلاً مشکلاتی از این قبیل پیش روی سیستم ثبت حقوق مالکیت های صنعتی قرار نمی گرفت. (همان: ۱۲۹)

اصول ثبت علامت تجاری

من باب علامت های تجاری و آثار حقوقی ناشی از آن در سیستم های مختلف حقوقی و همچنین در عرصه ی حمایت بین المللی، چهار اصل مهم و کلیدی پذیرفته شده، که ذیلاً آورده می شود:

اصل اختیاری بودن ثبت علامت تجاری

صاحبان حرف و سازندگان کالا یا تولید کنندگان محصولات کشاورزی و فعالان خدمات مجبور نیستند کالا و خدمات خود را تحت عنوان یک علامت خاصی به عموم معرفی و عرضه کنند، از این خصیصه ی علامت تجاری به اصل اختیاری بودن تعبیر می شود. (امامی، ۱۳۹۰، ج ۲: ۲۰۹) اصل مزبور در نظام حقوقی ایران مورد پذیرش قرار گرفته، در تبصره ماده ی ۱ قانون ثبت علائم و اختراعات سابق (مصوب ۱۳۱۰) حکمی صریح در این مورد موجود بود. تبصره ی ماده ی مرقوم مقرر می داشت: «داشتن علامت تجاری

اختیاری است مگر در مواردی که دولت آن را الزامی قرار دهد». در قانون ثبت اختراعات، طرحهای صنعتی و علائم تجاری مصوب ۱۳۸۶ نیز حکمی دایر بر اجباری بودن استفاده از علامت تجاری وجود ندارد. دلیلی که می توان فعلاً با توجه به مقررات حاکم بدان استناد جست و اختیاری بودن ثبت علامت تجاری را ثابت نمود ماده ی ۱۲۵ آ.ق.ث.ا.ط.ع، می باشد بدین نحو که در این ماده حق اعتراضی نسبت به علامت موضوع آگهی آن برای مدعی حق مالکیت به علامت برقرار شده است که ضمناً نشان از اختیاری بودن ثبت می باشد. اصل فوق خالی از استثناء نمانده است، مطابق آیین نامه ی نصب و ثبت اجباری علائم صنعتی بر روی بعضی از اجناس دارویی و خوراکی و آرایشی مصوب ۱۳۲۸/۲/۳ هیات وزیران که در تاریخ ۱۳۲۸/۶/۲۰ به طور رسمی انتشار یافته و مفاد آن به اطلاع عموم رسیده است، علامت های تجاری مقرر در آن ملزم به ثبت هستند. مطابق ماده ی ۱: «تمام اجناس دارویی و طبی و مواد غذایی مشروح در زیر اعم از آن که در داخل ایران ساخته یا در خارج ساخته و وارد کشور شود در بازار تحت اسم مشخصی که بر روی برچسب آن زده می شود به معرض فروش قرار گیرد باید دارای علامت صنعتی یا تجاری ثبت شده بوده و در روی برچسب آن نکات زیر تصریح شود: الف) اسم تجاری و نشانی سازنده ی جنس با قید کشور مبداء ب) شماره ثبت علامت در ایران.

تبصره - از هر موقع که وزارت بهداشتی اعلام کند شماره و تاریخ اجازه وزارت بهداشتی برای ساختن و یا به معرض فروش گذاشتن جنسی در ایران.»

وزارت اقتصاد در اجرای مقررات آیین نامه ی ذکر شده، از طریق انتشار آگهی در روزنامه رسمی به شماره ۵۴۱۹ مورخه ۱۳۴۲/۷/۱ به کلیه تولید کنندگان و وارد کنندگان اجناس مشروحه ی مذکور در آیین نامه اعلام و اخطار کرد که ظرف مدت یک ماه از تاریخ نشر آگهی مزبور مکلف اند نسبت به ثبت و نصب علائم مقرر در آیین نامه اقدام نمایند. در غیر این صورت کلیه ی کالاهایی که علائم مربوط به آنها ثبت و نصب نشده باشد اعم از اینکه نزد وارد کننده یا تولید کننده یا فروشنده (عمده فروش، مغازه دار، کسبه جز) پیدا شود عین کالا ضبط و متخلف طبق بند ب ماده ی ۲۴۹ قانون مجازات عمومی تحت تعقیب قرار خواهد گرفت. البته با تصویب قانون مجازات اسلامی قانون فوق منسوخه می باشد، مطابق ماده مرقوم مقرر شده بود: «اشخاص زیر به حبس تادیبی از ۱۱ روز تا ۶ ماه و به جزای نقدی از ۱۰ الی ۳۰۰ تومان و یا به یکی از این دو مجازات محکوم خواهند شد: ۱- کسانی که علامت تجاری اجباری در روی محصولی که اجباراً باید دارای آن علامت باشد استعمال نکنند ۲- کسانی که عالماً محصولی را به معرض فروش گذاشته یا بفروشد که دارای علامتی نباشد که برای آن محصول اجباری است.»

باید توجه داشت که مقررات این مصوبه علی رغم منسوخ شدن قانون ثبت علائم و اختراعات مصوب ۱۳۱۰ به قوت و اعتبار خود باقی هستند؛ چرا که مصوبه مزبور، آئین نامه اجرایی قانون نبوده تا با نسخ اصل قانون اعتبار آن به علت انتفاء موضوع منتفی شده باشد، بلکه در حکم قانون بوده و به حکم مجوز قانونی به وجود آمده، بنابراین دارای وجود استقلالی است نه وجود وابسته. (امامی، ۱۳۹۰، ج ۲: ۲۱۴) ولی در مورد ضمانت اجرای کیفری باید گفت، قانون مجازات عمومی منسوخ شده و قانون مجازات اسلامی فعلی جایگزین آن می باشد. مستثنی شدن دیگر علائم از ثبت اجباری به معنی بی فایده بودن ثبت نیست بلکه در مورد ثبت اختیاری نیز، ثبت علامت موجب ایجاد حق مالکیت بر علامت و استفاده ی انحصاری صاحب علامت خواهد شد. (کریمی، ۱۳۸۹: ۱۰۹) همچنین در نتیجه ی ثبت اختیاری علامت، صاحبان حرف و صنعتگران و تولید کنندگان محصولات صنعتی و کشاورزی می توانند تولیدات خود را با علامت های مختلف و احتمالاً با قیمت های متفاوت برای مشتریان مشخص به بازار عرضه کنند که در این صورت برای مصرف کنندگان نیز موقعیت بررسی و تفکر در بازار رقابت تولیدات بوجود می آید. (امامی، ۱۳۹۰، ج ۲: ۲۱۴)

اصل تخصصی بودن علامت تجاری

باید توجه داشت که هر علامت تجاری گویای ارائه ی خدمات خاصی یا عرضه کالای معینی می باشد بطوری که متقاضی ثبت علامت هنگام تسلیم اظهارنامه ی تقاضای ثبت به طور معین و مشخص خدمات و محصولات را که تحت پوشش علامت مزبور قرار می دهد ذکر می نماید.

کالاها و خدمات تحت پوشش انواع علامت تجاری دارای طبقات خاص هستند. به موجب توافق نامه نیس مصوب ۱۹۵۷ و اصلاحات صورت گرفته بعدی در آن، طبقه بندی کالاها در ۳۴ طبقه و خدمات در ۱۱ طبقه تنظیم شده اند، تا کشورها با مراعات این نظام طبقه بندی به صورت یکسان و یکنواخت نسبت به ثبت علامت تجاری اقدام نمایند. طبقه بندی فوق در حقوق ایران نیز اعمال می شود توجه به ضمیمه شماره ۲ آیین نامه اجرایی ق.ث.ا.ط.ع، مؤید آن است. بنابراین متقاضیان ثبت علامت تجاری به هنگام درخواست ثبت ابتدائاً مشخص می نمایند که عنوان کالا یا خدمات چیست؟ و شامل کدام یک از طبقات می گردد؟

همانطور که در بند ۲ از ماده ی ۳ موافقت نامه مادرید راجع به ثبت بین المللی علائم و پروتکل مربوط به آن درباره ی مفاد تقاضا نامه ی ثبت بین المللی مقرر شده: «متقاضی باید کالاها یا خدماتی را که برای آنها حمایت از علامت درخواست شده است و نیز در صورت امکان طبقه یا طبقات مربوط را بر حسب طبقه بندی موافقتنامه نیس راجع به طبقه بندی بین المللی کالاها و خدمات، به منظور ثبت علائم قید کند. اگر

متقاضی چنین مشخصاتی را قید نکند دفتر بین المللی کالاها یا خدمات را در طبقات مناسب طبقه بندی مذکور طبقه بندی خواهد کرد. دفتر بین المللی طبقات اعلام شده از سوی متقاضی را با همکاری اداره ملی کنترل خواهد کرد. در صورت بروز اختلاف بین اداره ملی و دفتر بین المللی نظر دفتر بین المللی ارجحیت خواهد داشت. »

پیروی از این نظام طبقه بندی داری محاسنی به شرح موارد مندرج در ذیل می باشد:

- ۱- وسیله ای برای وصول عوارض ثبت کالا یا خدمات بوده و روش و معیاری برای تعیین حق الثبت می باشد؛ گفته می شود حق الثبت پرداختی، همان هزینه های حمایت از علامت می باشد. (کریمی، ۱۳۸۹: ۱۱۸)
- ۲- وسیله ای برای تسهیل تحقیق و بررسی در رابطه با کالا و خدمات موضوع علامت تجاری می باشد، در وهله ی اول برای متقاضی ثبت، بدین صورت که قبل از تکمیل و تسلیم اظهارنامه به بررسی علامت تجاری پیشنهادی می پردازد تا ببیند بین علامت او و علامت تجاری قبلی تشابهی نبوده یا از موارد ممنوعه ثبت نباشد. و در ثانی برای اداره ی مالکیت صنعتی، اداره مزبور می تواند در کمترین زمان ممکن و با دقت بالاتری راجع به ممنوعیت یا مقبولیت علامت تجاری مورد تقاضا اظهار نظر نماید. ماده ی ۱۱۸ آ.ق.ث.ا.ط.ع، نیز بیانگر این مساله می باشد. ماده ی مرقوم مقرر می دارد: «مرجع ثبت ظرف ۳۰ روز از تاریخ وصول اظهارنامه و ضمائم، آن را از لحاظ رعایت جنبه های شکلی و شرایط مقرر در قانون و این آئین نامه و همچنین تطبیق طبقه یا طبقات اعلامی با طبقه بندی بین المللی مورد بررسی قرار می دهد».
- ۳- معیاری برای اتخاذ تصمیم و صدور حکم از سوی مراجع رسیدگی کننده ی اداری و قضایی در رد اظهارنامه ی تقاضای ثبت علامت یا ابطال علامت تجاری ثبت شده می باشد. (کریمی، ۱۳۸۹: ۱۱۹) بدین نحو که اعتراض معترض به ثبت یک علامت، موقعی وارد تشخیص داده می شود که تشابه علامت با حق تقدم معترض در یک طبقه و نوع کالا یا خدمت تطبیق داشته باشد. بنابر این، مشخص نمودن طبقه و نوع کالای تحت پوشش علامت تجاری در این راستا کمک شایانی به مراجع فوق الذکر می نماید. البته ذکر این قضیه مهم می باشد که تنها ملاک تشخیص شباهت علامت، تطابق در یک طبقه خاص نیست، ممکن است دو علامت در دو طبقه ی متفاوت باشند ولی موجب گمراهی مصرف کننده عادی شوند که در این صورت هم علامت ثبت شده اگر در مرحله اظهار نامه تقاضای ثبت باشد رد می شود و اگر به نحوی ثبت شده باشد و ذینفعی، معترض آن گردد قابل ابطال می باشد.

اصل استقلال وجودی علامت تجاری

علامت تجاری بعد از اینکه در مرجع صلاحیت دار قانونی ثبت شد و پا به عرصه ی وجود گذاشت، وجودی مستقل و غیر وابسته به عوامل ایجادی آن پیدا می کند. با وجود اینکه حقوق ناشی از علامت برای شکل گیری، نیاز به تحقق شرایطی دارد و اثر هر علامت منحصر و محدود یا مرتبط است به موضوعات یا نوع تولید کالا و یا نوع فعالیت اقتصادی یا خدماتی که در اظهارنامه و درخواست ثبت عنوان شده، ولی وقتی علامتی به ثبت رسید، دیگر به موضوعات یا صاحب آن کاملاً وابسته نخواهد بود. حتی ادامه ی وجود آن با کیفیت محصولاتی که تولید و به بازار عرضه می شود و یا با کیفیت ارائه ی خدمات و حتی به صلاحیت صاحب علامت و یا سایر شرایط صحت که برای ثبت علامت لازم بوده وابستگی نخواهد داشت. لذا ماهیت یا کیفیت واقعی و عملی موضوع علامت، که محصول یا خدمات می باشد شرط صحت درخواست ثبت محسوب نمی گردد. (امامی، ۱۳۹۰، ج ۲: ۲۲۰)

ماده ی ۷ کنوانسیون پاریس مصوب ۱۸۸۳ در این زمینه مقرر داشته: «کیفیت محصولی که علامت کارخانه یا نشانی تجاری باید روی آن الصاق گردد نمی تواند در هیچ مورد مانع ثبت علامت مزبور شود». این ماده بیانگر آن است که چگونگی ماهیت و کیفیت محصولی که علامت معرف محصول مزبور و وسیله ی تمایز آن از محصولات مشابه است مانع ثبت آن نمی باشد.

در نظام حقوقی کشور فرانسه نیز با توجه به ماده ی ۷ کنوانسیون اخیر الذکر و بند چهارم ماده ی ۱۵ موافقتنامه در زمینه مالکیت فکری وابسته به تجارت مصوب ۱۵ دسامبر ۱۹۹۳ و ماده ی ۱-۷۱۱ قانون مالکیت فکری و صنعتی مصوب اول ژوئیه ۱۹۹۲ اصل عدم وابستگی، یعنی استقلال علامت تجاری مورد پذیرش قرار گرفته است. (امامی، ۱۳۹۰، ج ۲: ۲۲۰)

با مد نظر قرار دادن مطالب ارائه شده می توان گفت که اگرچه علامت تجاری و اثر حقوقی یا حق الویت ناشی از آن وابسته به قلمرو و نوع فعالیت اقتصادی و تمایز بخشی آن از فعالیت های مشابه است اما علامت به کیفیت تولیدات یا ارائه خدمات و یا حتی صلاحیت متقاضی وابستگی ندارد، لذا ممکن است علامتی به ثبت برسد و وجود یابد اما دارنده آن اجازه بهره برداری از آن را نداشته باشد. (امامی، ۱۳۹۰، ج ۲: ۲۲۱)

اصل نسبی بودن اثر حقوقی علامت تجاری

صاحب علامت تجاری دارای حق انحصاری بهره برداری از آن فقط در ارتباط با موضوع تولیدات یا خدمات معین شده در اظهارنامه که حدود آن را صریحاً و دقیقاً مشخص نموده و به ثبت رسانیده است می باشد. یعنی در همین قلمرو از علامت و حقوق ناشی از آن حمایت می شود لذا مشخص است که این حق به

صورت کلی و مطلق و نامحدود برای علامت به وجود نمی آید تا صاحب آن بتواند در سایر موضوعات غیر مرتبط با موضوع و قلمرو فعالیت تولیدی، توزیعی یا خدماتی به ثبت رسیده استفاده کرده و از بهره برداری و استفاده دیگران جلوگیری نماید. (امامی، ۱۳۹۰، ج ۲: ۲۰۹)

نظام حقوقی ایران نیز همانند مقررات فرانسه از اصل نسبی بودن اثر حقوقی علامت تجاری پیروی کرده است. توجه به بندهای ه - و - ز ماده ۳۲ ق.ث.ا.ط.ع، نیز مؤید این عقیده می باشد. به طوری که در این بندها مقرر شده، علامت هایی که موجب فریب یا گمراهی اذهان عمومی و مشتریان کالا یا خدمات با آرم ها و مارک های تولیدی یا خدماتی اصلی شود قابل ثبت نیست. بنا براین روشن و مشخص است که اثر حقوقی علامت هایی که به ثبت رسیده باشد، نسبی و منحصر به کالا یا خدمات مندرج در اظهار نامه تقدیمی متقاضی به اداره مالکیت صنعتی است. (امامی، ۱۳۹۰، ج ۲: ۲۰۹)

اصل سرزمینی بودن اعتبار علامت تجاری

حقوق ناشی از علامت تجاری مانند تمام حقوق مالکیت فکری تابع اصل سرزمینی بودن است و این اصل در اینجا متضمن ابعاد متعددی می باشد. از جمله اینکه حقوق ناشی از علامت تجاری برای صاحب آن اصولاً در قلمرو سرزمینی اثر بخش است که قدرت عمومی آن سرزمین از طریق سازمان یا اداره ی صلاحیت دار امتیازاتی برای آن شناخته و از آن حمایت می کند. این قدرت یا سازمان دولتی علی القاعده در داخل مرزهای خود از امتیاز اعطایی حمایت می کند و مزایای آن را به مرحله ی اجرا در می آورد. به عبارتی حق انحصاری ناشی از علامت تجاری ثبت شده در یک کشور، در همان کشور تحت حمایت قانونی می باشد و در صورتی که صاحب علامت درخواست حمایت علامت خود را در دیگر کشور ها داشته باشد، باید طبق مقررات کشور مورد نظر آن علامت را به ثبت برساند. مگر اینکه مالک علامت تجاری ثبت شده اقدامات لازم در جهت ثبت بین المللی علامت تجاری خود بر طبق مقررات موافقتنامه مادرید راجع به ثبت بین المللی معمول دارد. در این صورت ثبت بین المللی جانشین ثبت ملی یا منطقه ای می شود. (کریمی، ۱۳۸۹: ۱۲۱)

ثبت بین المللی منافاتی با اصل سرزمینی بودن ندارد به طوری که در بند الف از ماده ی ۶ کنوانسیون پاریس مقرر گردیده: «هرگونه علامت کارخانه یا علامت تجاری که در مملکت مبدا طبق مقررات به ثبت رسیده باشد می تواند موضوع یک اظهارنامه ی ثبت در سایر ممالک اتحادیه قرار گیرد.»

شرایط ثبت علامت تجاری

برای اینکه علامت تجاری بتواند حمایت های قانونی را کسب کند، باید به ترتیب مقرر در قوانین حاکم کشور، به ثبت برسد؛ برای به ثبت رساندن آن شرایطی لازم است که باید رعایت گردد، شرایط ثبت، در مباحثی نظیر، شرایط شخصی، شرایط ماهوی و شرایط شکلی بررسی می شود:

شرایط شخصی

بحث با تبادر پرسش هایی به ذهن، نمود پیدا می کند؛ اینکه، چه کسی یا شخصی صلاحیت ثبت علامت تجاری را دارد؟ و این شخص باید دارای چه خصوصیتی باشد؟ یا وجود خصوصیتی برای به ثبت رساندن علامت تجاری مد نظر قانونگذار نیست؟ در مقام پاسخ به پرسش های مذکور به ارائه مطالب زیر پرداخته می شود:

تاجر بودن

اینکه، آیا متقاضی ثبت علامت تجاری باید تاجر بوده و ویژگی خاصی را دارا باشد؟ پرسشی است که در مقام پاسخ به آن می توان گفت، در مقررات ثبت علامت تجاری و تجدید ثبت آن یعنی تمدید مدت ثبت علامت، تصریحی به تاجر بودن متقاضی صورت نگرفته است. مطالعه ی مقررات و روبه ی قضایی کشور فرانسه نیز با مد نظر قرار دادن این نکته که قانون داخلی ایران توجه خاصی به قوانین این کشور داشته، نشان می دهد که وجود ویژگی خاصی مانند تاجر بودن یا داشتن توانایی برای بهره برداری از علامت تجاری به عنوان شرط مطرح نیست. در این خصوص می توان به رای دیوان عالی کشور فرانسه در سال ۱۹۶۴ اشاره نمود که صاحب یک داروخانه را قانوناً مالک علامت تجاری مربوط به یک دارو شناخت در حالی که آن شخص خود نمی توانست آن دارو را مورد بهره داری قرار دهد. (شمس، ۱۳۸۳: ۱۲۰) یکی از حقوقدانان داخلی با ارایه ی استدلالی، سعی در القای این ذهنیت دارند که ثبت کننده ی علامت تجاری تاجر محسوب می شود و اعتقاد دارند که قانونگذار می بایست به این مساله توجه می نمود، ایشان در استدلال خود آورده اند: «وصف تجارتي که برای علامت و مشخص کردن آن از سایر علايم به کار می رود به معنی این است که علامت تجارتي مربوط به کار تجارت است و شخص تاجر به دنبال ثبت علامت تجارتي و استفاده از مزایای آن است.» (حمیتی واقف، ۱۳۹۰: ۱۱۳) در هر حال توجه به قوانین و مقررات جاری و همچنین رویه قضایی در این بخش نشان می دهد که هیچ شرط خاصی بدین مضمون برای ثبت کننده ی علامت در حقوق ایران مد نظر قانونگذار نبوده و نمی باشد.

تعیین اقامتگاه

تعیین اقامتگاه متقاضی ثبت علامت تجاری نیز ممکن است به عنوان یکی از شرایط شخصی ثبت علامت محسوب گردد، اعم از اینکه متقاضی ثبت، ایرانی یا غیر ایرانی باشد. مطابق بندهای ۱ تا ۳ ماده ی ۱۰۸ آ.ق.ث.ا.ط.ع، اقامتگاه باید در اظهارنامه ذکر شود چنانچه مقرر شده است: «اظهارنامه ی ثبت علامت باید حاوی نکات زیر باشد ۱- اسم، شماره ملی، نشانی، کد پستی، تابعیت متقاضی و در صورتی که متقاضی شخص حقوقی است ذکر نام، نوع فعالیت، اقامتگاه، محل و شماره ثبت، تابعیت، مرکز اصلی و عنداللزوم هر شناسه ی دیگر آن الزامی است ۲- اسم، شماره ملی، نشانی و کد پستی نماینده ی قانونی متقاضی در صورت وجود ۳- اسم، نشانی و کد پستی شخص یا اشخاصی که صلاحیت دریافت ابلاغ ها در ایران را دارند در صورتی که متقاضی مقیم ایران نباشد.»

البته باید توجه کرد برطبق بند ۲ ماده ی ۲ کنوانسیون پاریس نمی توان برای استفاده از حقوق مالکیت صنعتی جهت اتباع خارجه و عضو اتحادیه شرط اقامت یا استقرار قائل شد. در ماده ی مرقوم مقرر است: «معهدا در کشوری که درخواست حمایت می شود استفاده از حقوق مالکیت صنعتی برای اتباع کشورهای عضو اتحادیه موکول به شرط توقف یا اقامت در آن کشور نخواهد بود.»

باید اذعان داشت با توجه به مواردی که اشاره گشت به نظر می رسد علت اصلی تذکر قانونگذار برای تعیین اقامتگاه، ارسال ابلاغیه های مربوطه به علامت تجاری باشد و هدف دیگری در این راستا مد نظر قرار نگیرد.

تعیین تابعیت

با وجود اینکه در خصوص متقاضیان غیر ایرانی ثبت علامت تجاری، قانون فعلی تفاوتی قائل نیست؛ اما بحث تابعیت متقاضی نیز در این خصوص نمود پیدا می کند، شاید علت اصلی الزام به ذکر تابعیت در اظهار نامه ی ثبت علامت تجاری، به استناد ماده ی ۱۰۸ آ.ق.ث.ا.ط.ع، تعیین میزان حقوقی است که خارجیان به موجب مقررات بین المللی دارا می باشند. براساس عرف بین المللی حاکم، ثبت تقاضای علامت تجاری غیر ایرانی تابع رفتار متقابل می باشد. قاعده ی مزبور سابقاً در بند ۲ ماده ی ۴ قانون مصوب ۱۳۱۰ مقرر شده بود. قاعده ی رفتار متقابل ممکن است قانونی، عملی و یا قراردادی باشد. خود قرارداد هم می تواند دو جانبه و چند جانبه باشد. به هر روی می توان قرارداد مورخ ۱۳۰۸/۵/۲ منعقد بین ایران و آلمان را نمونه ای از قرارداد دو جانبه در این زمینه معرفی کرد. در این خصوص بند یک از ماده ی ۲ کنوانسیون پاریس مقرر می دارد: «در مورد حمایت مالکیت صنعتی، اتباع هر یک از ممالک عضو اتحادیه در سایر ممالک عضو از مزایایی

که قوانین ممالک مزبور چه در حال حاضر و چه در آینده به اتباع خود اعطا نموده یا اعطا خواهند نمود برخوردار خواهند شد بدون آنکه لطمه ای به حقوقی که به موجب قرارداد خاص پیش بینی شده وارد آید از همان حمایتی که اتباع آن ممالک بهره مند می باشند برخوردار خواهند شد و از همان حق قانونی توسل به مراجع صالح علیه هر تزییع حقی که بر آنها وارد آید به شرط انجام تشریفات مقرر برای اتباع داخله استفاده خواهند نمود.»

شرایط ماهوی

علامت تجاری هنگامی قابلیت به ثبت رسیدن را دارا می شود که شرایط و اوصاف و ویژگی های علامت قابل ثبت را داشته باشد. در مورد ویژگی ها و خصایص و اوصاف علامت قابل ثبت و به تبع آن غیر قابل ثبت، در فصل اول پژوهش حاضر، مطالبی به تفصیل ارائه شده؛ به خاطر عدم لزوم و ضرورت تکرار تفصیلی آن موارد از بیان آن ها پرهیز می شود ولی در کل می توان گفت که از جمله شرایط ماهوی ثبت علامت این است که، اولاً؛ واجد خصیصه ی تمایز بخشی باشد، ثانیاً؛ ویژگی ها و کیفیت کالا و تولیدات را برای مصرف کنندگان معرفی و توصیف نماید، ثالثاً؛ به لحاظ قانونی قابلیت ثبت را داشته باشد و مغایر نظم عمومی، اخلاق حسنه و موازین شرعی نباشد، رابعاً؛ به لحاظ شکل و فرم خاصشان ثبت آن ها امکان پذیر باشد و مضافاً اینکه باید در این مورد امکانات موجود نیز در راستای ثبت علامت تجاری در نظر گرفته شود.

شرایط شکلی

در شرایط شکلی، از اظهارنامه و امور مرتبط با فرآیند ثبت، نظیر: تسلیم اظهارنامه و بررسی آن، اعتراض به اظهارنامه، نحوه رسیدگی به اعتراض و انتشار آگهی های مرتبط در جریان ثبت علامت، انتقال حق ناشی از اظهارنامه و تمدید ثبت و ابطال ثبت علامت و ثبت علامت جمعی و مواردی از این قبیل بحث خواهد شد.

تسلیم اظهار نامه

برای ثبت علامت باید در خواستی به اداره ی مالکیت صنعتی به عنوان مرجع ثبت تسلیم گردد، در خواست مزبور در فرم مخصوصی باید ارائه گردد که به آن اظهارنامه می گویند. همانطور که ماده ی ۱۰۵ آ.ق.ث.ا.ط.ع، می گوید: « ثبت علامت مستلزم تسلیم اظهارنامه به مرجع ثبت است. » لذا شناخت اظهارنامه و بررسی شکلی و ماهوی آن حائز اهمیت می باشد؛ که در این مباحث سعی در نیل به آن مهم می گردد. تسلیم اظهار نامه به صورت حضوری یا با پست سفارشی یا پست الکترونیکی از طرف متقاضی صورت می گیرد.^۱

^۱ مطابق ماده ۱۰۷ آیین نامه اجرایی ق.ث.ا.ط.ع

ماده ی ۱۱۷ آیین نامه ی اجرایی مقرر می دارد: « مرجع ثبت پس از دریافت اظهارنامه و ضمائم مربوط، و احراز شرایط مقرر، آن را در دفتر ثبت وارد و بر روی هریک از نسخ اظهارنامه، تاریخ دریافت اظهارنامه و شماره ی آن را قید نموده و نسخه دوم آن را که دارای همان مشخصات نسخه اصلی است، بعد از امضا و مهر و قید تاریخ (ساعت، روز، ماه، سال) وصول آن با تمام حروف، به عنوان رسید به متقاضی مسترد خواهد کرد. » همچنین تبصره ماده ی اخیر می گوید: «درخصوص اظهارنامه‌هایی که با پست سفارشی ارسال می‌شوند، در صورت ثبت اظهارنامه‌ها، نسخه دوم آن‌ها همراه با ضمائم توسط و به هزینه ی مرجع ثبت با پست سفارشی به عنوان رسید به متقاضیان مسترد خواهد شد. در صورت عدم ثبت نیز مراتب به همین ترتیب به اطلاع متقاضیان خواهد رسید. پاسخ اظهارنامه‌های واصله در چارچوب ماده ی ۱۶۷ این آیین نامه به صورت الکترونیکی خواهد بود. »

این قضیه یعنی الزام به دریافت رسید ممکن از جهات مختلفی مهم باشد، «از یک سو وجود رسید به عنوان دلیل بر اثبات ادعای تسلیم اظهارنامه می گردد و از سوی دیگر در تعیین زمان و تاریخ تسلیم آن ملاک عمل می باشد به طوری که در اثبات مقدم یا مؤخر بودن اظهارنامه های معارض، زمان و تاریخ تسلیم آن معیار تعیین کننده ی تقدم یا تاخر خواهد بود. از آن گذشته در اثبات حق تقدم و تعیین مدت اعتبار حق تقدم ناشی از علامت تجاری واجد اهمیت است» (کریمی، ۱۳۸۹: ۱۳۱) در قسمتی از بند الف ماده ۴ کنوانسیون پاریس مقرر است: «کسی که با رعایت مقررات معموله در یکی از ممالک عضو اتحادیه، تقاضای ورقه اختراع، یا ثبت یک نمونه وسایل رفع احتیاجات یک طرح، یا نمونه صنعتی یک علامت کارخانه یا تجارت را کرده باشد خودش یا ذی حق او، برای تسلیم اظهارنامه در سایر ممالک اتحادیه در مهلت های مقرر ذیل از حق تقدم برخوردار خواهد بود.» و در قسمتی از بند ج همین ماده آمده است: « مهلت های حق تقدم مذکور در فوق، برای ورقه های اختراع و نمونه های وسایل رفع احتیاج دوازده ماه و برای طرح یا نمونه های صنعتی و علائم کارخانه یا تجارت شش ماه است. » با این وصف ضرورت داشتن دلیل کتبی برای اثبات تسلیم اظهارنامه توجیه می گردد. علی الخصوص با پیشرفت های تکنولوژی و ارتباطات پیش رو، حتی ثانیه ها هم در این خصوص موثر هستند. (همان: ۱۳۲)

اظهارنامه ی ثبت علامت تجاری که باید به صورت فرم های چاپی مخصوص و مشخص در اختیار متقاضیان گذاشته شود. توسط متقاضی تنظیم می شود و امضاء مشار الیه را به همراه داشته و بانضمام مدارک لازم به اداره ی مالکیت صنعتی تسلیم می گردد. باید اشاره نمود که با توجه به ویژگی های غالب اسناد رسمی، فرم اظهارنامه نیز یک ورقه رسمی محسوب می شود به طوری که با تنظیم و ثبت آن به سند رسمی

تبدیل می گردد. همچنین برگ فوق از جمله اوراق بهادار محسوب است. تاریخ سند مزبور به مانند اسناد رسمی دیگر دارای اعتبار می باشد؛ به گونه ای که تاریخ فوق ملاک ثبت علامت محسوب می گردد. برخلاف اسناد رسمی معمول، این سند مطابق ماده ی ۵۵ ق. ت. ا. ط. ع مصوب ۱۳۸۶ باید در روزنامه رسمی آگهی شود تا معترضان نسبت به تقاضای ثبت، آن را کتباً به اداره کل مالکیت صنعتی اعلام نمایند. این تفاوت اظهار نامه را از عداد اسناد رسمی خارج نمی کند، همانطور که اغلب فعالیت های تاجر آگهی می شود این بحث نیز همانند آن موارد خواهد بود. (حمیتی واقف، ۱۳۹۰: ۱۳۴)

پایان فرآیند ثبت و قابلیت ابطال و تمدید علامت ثبت شده

هنگامی که اعتراض نامه ای نسبت به تقاضای ثبت علامت تجاری، در مهلت معین قانونی به اداره مالکیت صنعتی تسلیم نشود یا اینکه موضوع اعتراض منتفی گردد و یا معترض نسبت به استرداد اعتراض خود اقدام نماید، در این صورت اداره ی مالکیت صنعتی علامت تجاری پیشنهادی را ثبت و آگهی مربوط به ثبت علامت را منتشر و گواهینامه ی ثبت را به نام متقاضی ثبت علامت صادر و به متقاضی تسلیم می کند. (کریمی، ۱۳۸۹: ۱۵۰)

ماده ی ۱۲۹ آ.ق.ت.ا.ط.ع، می گوید: «مرجع ثبت مکلف است ظرف ۳۰ روز پس از ثبت علامت، آگهی حاوی کلیه مراتب مندرج در ماده ی ۱۲۸ این آیین نامه را جهت اطلاع عموم منتشر نماید. ثبت علامت در دفتر مخصوص ثبت علامت ثبت می گردد. در دفتر ثبت برای علامت ثبت شده دو صفحه اختصاص می یابد تا تغییرات و نقل و انتقالات بعدی در آن ثبت گردد. مندرجات مطرح در ماده ی ۱۲۸ آیین نامه فوق الذکر عبارتست از:

- ۱ - اسم و نشانی و تابعیت مالک علامت؛
- ۲ - اسم و نشانی نماینده قانونی او، در صورت وجود؛
- ۳ - الصاق یک نمونه از علامت در محلی که به این امر اختصاص داده شده است؛
- ۴ - تعیین اجزا علامت با ذکر رنگ، در صورتی که رنگ به عنوان صفت مشخصه و یا ویژگی علامت باشد؛
- ۵ - تاریخ کامل (ساعت، روز، ماه و سال) و شماره ثبت اظهارنامه و تاریخ و شماره ثبت علامت؛
- ۶ - فهرست کالاها و خدماتی که علامت برای تشخیص آنها استفاده می شود، با اشاره به طبقه یا طبقات آنها طبق طبقه بندی بین المللی؛
- ۷ - در صورت ادعای حق تقدم و پذیرش آن، تاریخ، شماره و محل تسلیم اظهارنامه مقدم؛

۸ - مدت اعتبار ثبت علامت.

مستفاد از ماده ی ۴۱ ق.ث.ا.ط.ع، : «هر ذینفعی می تواند از دادگاه ابطال ثبت علامت را مبنی بر عدم رعایت بند الف ماده ی ۳۰ و ماده ۳۲ درخواست نماید. در این صورت پس از اثبات یکی از مصادیق غیر قابل ثبت بودن علامت از سوی دادگاه صلاحیتدار حکم بر ابطال علامت ثبت شده صادر می گردد. مرجع ثبت مکلف است حسب حکم نهایی دادگاه نسبت به ابطال علامت اقدام نماید. اثر ابطال علامت، از زمان تاریخ ثبت علامت می باشد. از دیگر تکالیف مرجع ثبت در این خصوص ارسال آگهی ابطال علامت در اولین فرصت ممکن می باشد.»

وفق مقررره ی ماده ۴۰ قانون اخیرالذکر، مدت اعتبار گواهی ثبت علامت تجاری ۱۰ سال از تاریخ اظهارنامه است. مدت مذکور با درخواست و به هزینه ی مالک آن برای دوره های متوالی ۱۰ ساله قابل تمدید می باشد. ماده ی ۱۳۱ آ.ق.ث.ا.ط.ع، در این خصوص و در اجرای مفاد ماده ی ۴۰، می گوید: « با توجه به بند د ماده ی ۴۰ قانون، مالک علامت می تواند با پرداخت هزینه ی مقرر، درخواست تمدید اعتبار ثبت علامت را برای دوره های متوالی ده ساله بنماید. درخواست تمدید ثبت ظرف یک سال قبل از انقضای مدت اعتبار ثبت علامت در هر دوره، به عمل خواهد آمد.

تبصره - در صورت عدم درخواست تمدید ثبت ظرف مهلت یادشده، امکان درخواست آن ظرف مهلت ۶ ماه پس از پایان اعتبار ثبت علامت، با پرداخت جریمه تأخیر به میزان نصف هزینه ثبت علامت وجود دارد، والا ثبت علامت از درجه اعتبار ساقط خواهد شد. »

درخواست تمدید ثبت علامت در دو نسخه توسط مالک علامت ثبت شده یا نماینده قانونی او تهیه و پس از امضاء به مرجع ثبت تسلیم می شود.^۱

مرجع یادشده پس از دریافت درخواست تمدید ثبت و ضمائم، آن را در دفتر مربوطه وارد و بر روی هریک از نسخ درخواست، تاریخ دریافت و شماره ی آن را قید و نسخه دوم آن را که دارای همان مشخصات نسخه اصلی است بعد از امضاء و مهر به عنوان رسید به درخواست کننده مسترد خواهد کرد. آرسید مزبور این فایده را خواهد داشت که مرجع ثبت مفاد درخواست را تایید کرده و تردید و انکار در مفاد درخواست را منتفی خواهد کرد.

درخواست تمدید ثبت باید حاوی موارد ذیل باشد:

۱- ماده ۱۳۲ آ.ق.ث.ا.ط.ع

۲- ماده ۱۳۲ آ.ق.ث.ا.ط.ع

- ۱ - شماره و تاریخ ثبت اظهارنامه و علامتی که تمدید آن مورد درخواست است؛
- ۲ - طبقه یا طبقات کالاها و خدماتی که علامت برای تشخیص آنها ثبت شده است؛
- ۳ - اسم و نشانی کامل مالک علامت ثبت شده یا نماینده قانونی وی، در صورتی که درخواست توسط نماینده به عمل آید.^۱

درخواست تمدید ثبت وقتی پذیرفته می‌شود که هزینه ی تمدید پرداخت شده باشد. در موقع تمدید ثبت، مرجع ثبت مکلف است طبقه ی کالاها و خدمات را مطابق با جدیدترین ویرایش طبقه‌بندی بین‌المللی علامت، در دفتر ثبت و گواهی‌نامه تمدید ثبت علامت را براساس آن تصحیح نماید. هزینه تغییر طبقات ناشی از اعمال ویرایش جدید طبقه‌بندی بین‌المللی به عهده مالک علامت خواهد بود.^۲ مالک علامت می‌تواند ضمن درخواست تمدید، درخواست جداگانه‌ای را برای تقلیل طبقه یا کالاها و خدماتی که علامت برای آن به ثبت رسیده است، بدون پرداخت هزینه ثبت تغییر، تسلیم مرجع ثبت نماید.^۳ در صورت تغییر طبقات یا کالاها، مندرجات این ماده با انجام تغییرات لازم، به هزینه مالک علامت، در روزنامه رسمی آگهی می‌شود.^۴

مدارک زیر باید به درخواست تمدید ضمیمه گردد:

- ۱ - مدارک مثبت هویت متقاضی؛
 - ۲ - حداقل شش نمونه از علامت با رعایت ماده ی ۱۰۸ آیین‌نامه؛
 - ۳ - رسید مربوط پرداخت هزینه‌ها؛
 - ۴ - مدارک نمایندگی قانونی، در صورتی که درخواست توسط نماینده به عمل آید.^۵
- تمدید ثبت علامت نمی‌تواند هیچ تغییری در آخرین شکل ثبت آن به وجود آورد. در غیر این صورت مقررات تغییر علامت قابل اعمال خواهد بود.^۶

۱ - ماده ۱۳۳ آ.ق.ث.ا.ط.ع

۲ - تبصره ی ۱ ماده ی ۱۳۳ آ.ق.ث.ا.ط.ع

۳ - تبصره ی ۲ ماده ی ۱۳۳ آ.ق.ث.ا.ط.ع

۳ - تبصره ی ۳ ماده ی ۱۳۳ آ.ق.ث.ا.ط.ع

۴ - تبصره ی ۴ ماده ی ۱۳۳ آ.ق.ث.ا.ط.ع

۵ و ۶ - مواد ۱۳۴ الی ۱۳۶ آ.ق.ث.ا.ط.ع

تمدید ثبت علامت دنباله ثبت اصلی در دفتر ثبت می‌شود و گواهی‌نامه تمدید ثبت صادر و تسلیم مالک علامت یا نماینده قانونی وی می‌گردد. گواهی‌نامه تمدید ثبت شامل مندرجات گواهی‌نامه اصلی با انجام تغییرات لازم، و نیز مدت اعتبار و تاریخ انقضای آن خواهد بود.^۱

آثار حقوقی ناشی از ثبت علامت تجاری

در این مبحث نیز باید متذکر ماده ی ۳۱ ق.ث.ا.ط.ع، شد که مقرر می‌دارد: «حق استفاده ی انحصاری از یک علامت به کسی اختصاص دارد که آن علامت را طبق مقررات این قانون به ثبت رسانده باشد.» همانطور که در سر آغاز این فصل بیان شد، این ماده مفاهیم متعددی را متبادر به ذهن می‌کند از آن جمله است، اولاً: مالک علامت تجاری حق دارد شخصاً آن علامت را برای کالاها و خدمات خود مورد استفاده قرار دهد و یا با انتقال مالکیت خود نسبت به علامت و دادن اجازه بهره برداری از آن به دیگری موافقت کند ثانیاً: حق دارد استفاده ی دیگران از علامت خود را منع کند که قانونگذار در این مورد به لحاظ سیاست حمایتی خود، اقدام به پیش بینی ضمانت اجراهای کیفری و مدنی و...نموده است.

در کل می‌توان گفت، حق استفاده از علامت تجاری و حق منع استفاده بدون اذن از آن، دو حق قانونی بدیهی ناشی از ثبت علامت تجاری می‌باشند؛ دراین مبحث فقط حق استفاده ی انحصاری از علامت تجاری مورد بررسی و مطالعه قرا می‌گیرد و حق دیگر یعنی حق منع استفاده بدون اذن(حمایت های قانونی و ضمانت اجراهای آن و به تبع این امور مسئولیت ناشی از نقض علامت تجاری) به فصل سوم پژوهش حاضر موکول می‌گردد.

حق استفاده ی انحصاری از علامت تجاری

حق استفاده ی انحصاری از یک علامت، به کسی اختصاص دارد که آن را طبق قانون به ثبت رسانده باشد و همچنین علامت تجاری ثبت شده از جمله علامات غیر جمعی باشد. به خاطر اینکه مطابق بند ۵ ماده ی ۱۳۷ آ.ق.ث.ا.ط.ع، اشخاص ثالث دیگر که واجد خصوصیات مربوط به علامت جمعی باشند، حق استفاده از آن علامت را دارا می‌گردند و نمی‌توان آنان را از استفاده ی علامت جمعی ثبت شده منع نمود. پس روشن می‌گردد که ثبت علامت جمعی حق انحصاری استفاده، ایجاد نمی‌نماید. شاید یکی از جلوه های غیر انحصاری بودن استفاده از علامت جمعی، منع انعقاد قرارداد اجازه ی بهره برداری از علامت جمعی باشد.

قانون جامع مالکیت فکری فرانسه در موارد ۱۳-۷۱۲ و ۱-۷۱۳ مقرر می‌دارد، پس از اتمام تشریفات ثبت علامت تجاری، مالک حق استفاده از آن علامت را در عرضه کالا یا خدماتی که در تقاضانامه مشخص نموده دارا می‌باشد در صورت تعدد مالک علامت ثبت شده (مشاعی بودن علامت) همگی دارای حق استفاده انحصاری از علامت را دارا می‌باشند.^۱

در ماده ی ۲-۷۱۳ قانون اخیر الذکر، در بیان ضمانت اجرای استفاده ی انحصاری مالک از علامت ثبت شده مقرر می‌گردد، «باید از هر اقدام نسبت به موارد ذیل بدون اجازه مالک ممانعت و جلوگیری به عمل آید:

۱ - نسخ برداری و استنساخ از علامت ثبت شده، الصاق یا استفاده نمودن از علامت بر روی کالا یا خدمات متعلق به خود.

۲ - تقلید از یک علامت و استفاده از علامت تقلیدی بر روی کالا یا خدمات خود. اعمال تغییرات جزئی از علامت مانع از این محدودیت نمی‌گردد به عنوان مثال: اضافه نمودن کلماتی از قبیل «فرمول، سیستم، روش، تقلید، نوع و سبک» سبب نمی‌گردد تا حق استفاده از علامت ثبت شده دیگری مجاز گردد. این ممنوعیت‌ها به عنوان موارد غیر قابل ثبت بودن علامت تجاری نیز شناخته می‌شود.^۲

انحصاری بودن استفاده مالک به خاطر اختیاری است که هر مالکی نسبت به مایملک خود دارد. همچنین لزوم احترام دیگران به این حق نیز ملحوظ نظر می‌باشد. مالک می‌تواند هر تصرفی که مایل باشد اعم از استعمال و استثمار در مال خود بنماید. با این توضیح که استثمار به معنی بهره مند شدن از منافع علامت از طریق انعقاد قراردادهای مربوطه با دیگران به صورت معوض می‌باشد. با این وجود مالک حق سوء استفاده را ندارد یعنی نمی‌تواند هدفی نظیر ذخیره نمودن علامت و جلوگیری رقبا از ثبت آن علامت را داشته باشد. با مد نظر قرارداد این مطالب مسائلی پیش می‌آید که ذیلاً به آنها اشاره می‌گردد:

لزوم تعهد به استعمال علامت تجاری

علامت تجاری با گذشت زمان و با انجام تبلیغات صحیح و استفاده از آن دارای ارزش اقتصادی می‌شود و به اعتبار آن افزوده می‌گردد. به طوری که گفته می‌شود، «علائم بدون استفاده یک مانع مصنوعی در مقابل ثبت علائم جدید می‌باشد» (وصالی، ۱۳۸۴، ص ۱۲۰) بنابراین، قوانین کشورها اغلب و به طور معمول

1- World intellectual property organization, 2013, France intellectual property cod Available at: www.wipo.int/winpoled/aetails.jsp?id=5563

1- World intellectual property organization, 2013, France intellectual property cod Available at: www.wipo.int/winpoled/aetails.jsp?id=5563

استعمال علامت را الزامی می‌دانند و برای آن مدتی در نظر می‌گیرند که اگر در آن مدت استعمال نشود ضمانت اجرای عدم استفاده به مرحله ی اجرا درآید.

در برخی از کشورها نظیر انگلستان، حسن نیت متقاضی ثبت در مرحله ثبت علامت الزامی است. یعنی در مرحله ی ثبت، اصل بر حسن نیت متقاضی ثبت می‌باشد. لذا اصل بر آن است که متقاضی علامت را ثبت می‌کند برای اینکه مورد استفاده قرار دهد. مآلاً اگر بعد از ثبت علامت معلوم شود که متقاضی، آن را به قصد ذخیره سازی و به عنوان مقدمه ای برای استفاده از آینده به ثبت رسانده و یا به منظور جلوگیری از دسترسی رقبا به علامت مورد دلخواه، به ثبت آن اقدام کرده چنین علامتی قابل ابطال می‌باشد. (Cornish, 1996, p.606)

درمورد لزوم تعهد به استعمال علامت تجاری، نگاهی به پیشینه ی تقنینی ایران نمایانگر این مفهوم است که، در قانون علائم و اختراعات سال ۱۳۱۰ و آئین نامه ی مربوطه آن، مقرراتی درباره ی عدم استفاده از علامت تجاری ثبت شده وجود نداشت. که این کار سبب شده بود تا برخی از اشخاص سود جو و فرصت طلب با سوء استفاده از خلاء قانونی فوق، نسبت به ثبت علائم مشهور دیگران اقدام نمایند و به لحاظ اینکه چنین علائمی فاقد تولید و عرضه بودند؛ لذا، مالکین علائم مشهور از وجود آنها مطلع نمی‌شدند و با گذشت سه سال، حق اعتراض موضوع ماده ی ۲۴ آیین نامه مذکور ساقط می‌شد و علامت در قید انحصاری ثبت کننده قرار می‌گرفت. بعدها در ماده ی ۱۳ آیین نامه ی اصلاحی ۱۳۳۷ مقرر گردید در صورتی که علامت ثبت شده برای محصولات مقرر در ماده ی یک قانون ثبت علائم و اختراعات مصوب اول تیرماه ۱۳۱۰، ظرف سه سال از تاریخ ثبت آن از طرف صاحب علامت یا قائم مقام یا نماینده قانونی او، بدون عذر موجه مورد استفاده ی تجاری در ایران یا در خارجه قرار نگیرد، هر ذینفعی می‌تواند ابطال آن را از دادگاه شهرستان تقاضا نماید. ماده ی مرقوم در تاریخ ۱۳۸۲/۱۱/۲۶ شمسی به موجب دادنامه ی شماره ۴۵۳ کلاسه پرونده ۲۵۱/۸۱ هیئت عمومی دیوان عدالت اداری ابطال گردید و در عمل تا تصویب قانون فعلی ثبت اختراعات، طرح های صنعتی و علائم تجاری وضعیت قبل از تصویب این قانون حاکم شد. در نهایت با تصویب ماده ی ۴۱ ق.ث.ا.ط.ع، نسبت به احیاء شرایط ماده ی ۱۳ آیین نامه اصلاحی سال ۱۳۳۷ اقدام گردید. ماده ی ۴۱ قانون مقرر می‌دارد: «.....هرذینفع که ثابت کند که مالک علامت ثبت شده شخصاً یا به وسیله ی شخصی که از طرف او مجاز بوده است، آن علامت را حداقل به مدت سه سال کامل از تاریخ ثبت تا یکماه قبل از تاریخ درخواست ذینفع استفاده نکرده است، می‌تواند لغو آن را از دادگاه تقاضا کند. در صورتی که ثابت شود قوه ی قهریه مانع استفاده از علامت شده است، ثبت علامت لغو نمی‌شود.»

خلاصه ی جریان پرونده کلاسه ی ۲۵۱/۸۱ هیئت عمومی دیوان عدالت اداری که منجر به دادنامه ی ابطال ماده ی ۱۳ آئین نامه گردید این است که:

«شرکت روغن نباتی پارس طی دادخواست تقدیمی خود راجع به ابطال ماده ی ۱۳ مذکور اعلام داشته، به موجب مقررات مواد ۲ و ۴ قانون ثبت علائم و اختراعات، اشخاصی که علامت خود را مطابق مقررات قانونی به ثبت رسانیده باشند دارای حق استعمال انحصاری بوده، و از تاریخ تسلیم اظهارنامه، حمایت شده و مدت اعتبار ثبت علامت آنها ده سال خواهد بود و صاحب علامت می تواند در صورت انقضای مدت، تقاضای تجدید ثبت علامت را نیز بنماید. از سوی دیگر در مواد ۲۱، ۲۰، ۱۶، ۱۸ و ۲۲ همین قانون، موارد اعتراض، مشخصات معترضین به ثبت علامت، حقوق و تکالیف و نحوه اعتراض آن ها و ابطال ثبت علامت های ثبت شده، تعیین و احصاء گردیده است، که مدلول ماده ی ۱۳ آئین نامه ی اصلاحی قانون ثبت علائم و اختراعات مبنی بر « تجویز ابطال ثبت علامتی که ظرف مدت ۳ سال از تاریخ ثبت آن از طرف صاحب علامت بدون عذر موجه مورد استفاده تجارتي در ایران یا خارجه قرار نگرفته » نه تنها با هیچیک از شقوق و فروض مندرج در مواد قانونی یاد شده منطبق نمی باشد، بلکه با نص و روح قانون مورد بحث در خصوص حمایت از علامت ثبت شده و حفظ حقوق صاحب علامت مخالفت و مغایرت دارد. عنایت دارند امتیازات و حقوق مکتسبه ای را که به موجب قانون به افراد تعلق گرفته و منشاء قانونی دارد، صرفاً به موجب قانون، (ونه آئین نامه) می توان از افراد سلب نمود.

علاوه بر آن، در هیچ یک از مواد قانونی قانون مطروحه، مستند و مجوزی جهت اعمال مفاد ماده ی ۱۳ آئین نامه، دایر بر ابطال ثبت علامت و نتیجتاً محرومیت افراد و سلب حقوق مکتسبه آنان وجود ندارد. علی هذا نظر به مراتب فوق تقاضای ابطال مقررات ماده ی ۱۳ آئین نامه ی اصلاحی قانون ثبت علائم تجارتي و اختراعات را به لحاظ مخالفت مدلول آن با قوانین و مقررات موضوعه، علی الخصوص قانون ثبت علائم و اختراعات، برابر مقررات ماده ی ۲۵ قانون دیوان عدالت اداری دارم. مدیر کل دفتر حقوقی و امور بین الملل سازمان ثبت اسناد و املاک کشور در پاسخ به شکایت مذکور طی نامه شماره ۵۵۳۹/۱۱ مورخ ۱۳/۹/۱۳۸۲ مبادرت به ارسال تصویر نامه شماره ۳۲/م/۳۵۱۲۲ مورخ ۳/۹/۱۳۸۲ رئیس اداره مالکیت صنعتی نموده است. دراین نامه آمده است، وفق ماده ی ۱۳ آئین نامه اصلاحی اجرای قانون ثبت علائم تجارتي و اختراعات مصوب اسفند ماه ۱۳۳۷ «در صورتی که علامت ثبت شده ظرف مدت سه سال از تاریخ ثبت آن از طرف صاحب علامت یا قائم مقام یا نماینده قانونی او بدون عذر موجه مورد استفاده تجارتي در ایران یا خارج قرار نگیرد هر ذینفعی می تواند ابطال آن را از دادگاه تقاضا نماید.» با عنایت به مراتب فوق، ملاحظه می گردد

ماده ی مذکور در جهت حمایت از حقوق اشخاص ثالث و ذینفع و مالکین علامت تجاری که علامت ثبت شده خود را به مورد استفاده نمی گذارند تدوین گردیده و این موضوع مجدداً در تنظیم و تدوین لایحه ی قانونی جدید ثبت علایم تجاری و اختراعات نیز پیش بینی و لحاظ شده است، و ارتباطی موضوعی با این اداره ندارد. هیئت عمومی دیوان عدالت اداری در تاریخ فوق به ریاست حجت الاسلام والمسلمین دری نجف آبادی و حضور روسای شعب بدوی و روسا و مستشاران شعب تجدید نظر تشکیل و پس از بحث و بررسی و انجام مشاوره با اکثریت آرا به شرح آتی مبادرت به صدور رأی می نماید. «

رأی هیأت عمومی

«طبق ماده ی ۲ قانون ثبت علائم و اختراعات مصوب ۱۳۱۰ « حق استعمال انحصاری علامت تجاری فقط برای کسی شناخته خواهد شد که علامت خود را به ثبت رسانیده باشد» و در ماده ی ۱۴ قانون مزبور مدت اعتبار علایم تجاری ثبت شده ده سال تعیین شده و در صورت تقاضای تجدید ثبت به مدت ده سال دیگر قابل تمدید اعلام گردیده و در این قانون موارد اعتراض نسبت به ثبت علایم تجاری و مرجع صالح برای رسیدگی و در صورت لزوم ابطال علامت تجاری ثبت شده تبیین و مشخص گردیده است. نظر به اینکه وضع قاعده ی آمره در خصوص مدت اعتبار حقوق مکتسب قانونی، و ایجاد حق اعتراض و تعیین مرجع رسیدگی نسبت به آن اختصاص به مقنن دارد، ماده ی ۱۳ آیین نامه اجرای قانون ثبت علایم تجاری و اختراعات که مقرر داشته « در صورتی که علامت ثبت شده برای محصولات مقرر در ماده یک قانون ثبت علایم و اختراعات مصوب اول تیرماه ۱۳۱۰ ظرف مدت سه سال از تاریخ ثبت آن از طرف صاحب علامت یا قائم مقام یا نماینده قانونی او بدون عذر موجه مورد استفاده تجاری در ایران یا در خارجه قرار نگیرد هر ذینفعی می تواند ابطال آن را از دادگاه شهرستان تقاضا نماید» خلاف قانون و خارج از حدود اختیارات قوه مجریه در وضع مقررات دولتی تشخیص داده می شود و به استناد قسمت دوم ماده ی ۲۵ قانون دیوان عدالت اداری ابطال می گردد. «

با تصویب قانون فعلی دیگر این انتقاد وارد نیست و باید افزود که هیچ ایرادی نمی توان به رأی دیوان وارد ساخت چرا که، در آن برهه ی زمانی به جای اینکه اصلاح در خود قانون صورت می گرفت، اصلاحات را متوجه آیین نامه کرده بودند که امری بر خلاف قانون مقرر می داشت یعنی آیین نامه اجرایی وصفی فراتر از قانون را دارا بود.

نتیجه ی عدم استفاده

به ثبت رسانیدن علامت تجاری و متعاقب آن عدم استفاده و متروک گذاشتن آن، مالک آن را با دو مشکل و مسئله ی اساسی رو در رو می کند، اول اینکه هر ذینفعی می تواند تقاضای ابطال آن را بنماید و در ثانی احتمال تبدیل شدن به اسم عام و بی اعتباری آن وجود دارد.

تقاضای ابطال

در بند ۱ قسمت ج ماده ی ۵ کنوانسیون پاریس مقرر شده: «اگر در کشوری استعمال علامت ثبت شده، اجباری باشد، ثبت مزبور را نمی توان باطل کرد، مگر در موردی که مدت کافی گذشته باشد و ذینفع نتواند علل استعمال را ثابت کند»

با مد نظر قرار دادن ماده ی فوق، هر ذینفعی می تواند درخواست ابطال علامت دیگری را تحت عنوان عدم استفاده بنماید، مطابق کنوانسیون پاریس، اصل بر عدم استفاده از علامت است مگر اینکه از سوی صاحب علامت، خلاف آن به اثبات برسد. برای تحقق و اثبات لزوم استفاده از علامت تجاری، رعایت شرایطی لازم است از قبیل:

۱- منظور از استعمال علامت، استعمال حقیقی و واقعی علامت می باشد یعنی اینکه مالک باید علامت را روی کالا، ظروف کالای بسته بندی، برچسب و از این قبیل موارد بکار برد. نه اینکه استفاده نمودن از علامت بهانه ای برای حفظ حقوق مالک می باشد.

۲- استعمال علامت در کشور محل ثبت آن ملاک عمل خواهد بود. زیرا که حق انحصاری مالکانه او در آن کشور ایجاد و مورد حمایت می باشند.

۳- اصولاً علامت باید به همان وضعیتی که به ثبت رسیده، استعمال شود. البته براساس بند ۲ فقره ج از ماده ی ۵ کنوانسیون پاریس، تغییر شکل جزئی علامت، دلیلی بر ابطال آن نمی باشد، مگر آنکه موجب تغییر صفت مشخصه علامت گردد. این بند چنین مقرر می دارد: «اگر صاحب علامت تجاری، آن علامت را در یکی از کشورهای اتحادیه به صورتی بکار برد که از لحاظ عناصر، با شکل ثبت شده مغایر باشد و صفت مشخصه علامت ثبت شده را تغییر ندهد، این کار باعث ابطال علامت و سلب حمایت از آن نخواهد شد.»

(کریمی، ۱۳۸۹: ۱۶۱)

احتمال تبدیل به اسم عام

علاوه بر مواردی که اشاره شد یعنی ضمانت اجرای ماده ی ۴۱ ق.ث.ا.ط.ع، ممکن است عدم استفاده از علامت تجاری موجب گردد که علامت مربوطه وصف تمایز بخش خود را از دست بدهد و از حالت

اختصاصی و انحصاری خارج شود و به اسم عام و اسم جنس مبدل شود. ماده ی ۳۱ قانون مدل وایپو^۱ در این باره مقرر می دارد: «اگر مالک علامت موجب شود یا زمینه ای فراهم نماید که علامت نسبت به یک یا بیشتر کالاها یا خدمات به اسم عام تبدیل شود به طوری که در قلمرو تجارت و منظر مردم اهمیت آن از بین برود، علامت از ثبت خارج خواهد شد» (A wipo training manual, 1993)

حق انتقال علامت تجاری

علامت تجاری به عنوان یک حق مالی دارای ارزش اقتصادی است و نتیجتاً قابلیت تملک به وسیله اشخاص را دارا می باشد. صاحب حق مالکیت بر علامت، امکان دارد به جای استفاده شخصی از آن، حق خود را به شخص یا اشخاص دیگری واگذار نماید. حال ممکن است واگذاری، نسبت به تمامی حقوق علامت باشد یا اینکه شامل قسمتی از حقوق علامت و مقید به مدت معین باشد. برای مثال ممکن است با انتقال مالکیت بر علامت، حق استفاده از آن را برای مدتی برای خود حفظ نماید. یا حق انتفاع ناشی از علامت تجاری را برای مدت معین به دیگری انتقال داده و مالکیت خود را نسبت به علامت حفظ نماید. ممکن است این انتقال به صورت معوض باشد یا مجانی. علامت می تواند به صورت ارادی یا غیرارادی منتقل شود، انتقال غیرارادی علامت تجاری از طریق ارث ممکن است به موجب تبصره ی ۲ ماده ی ۱۳۹ آ.ق.ث.ا.ط.ع، در صورت فوت مالک علامت تجاری ثبت شده و یا متقاضی ثبت علامت، کلیه حقوق متعلقه نسبت به تقاضا نامه و یا علامت ثبت شده به نسبت سهم الارث هر یک از وراث و به هدف ارایه گواهی حصر وراثت صادره از محکمه قضایی و مالیات به ارث صادره از اداره دارایی به نام وراث ثبت می گردد و نیازی به تنظیم سند رسمی و امضاء اسناد انتقالی نمی باشد. مگر اینکه وراث تصمیم به انتقال سهم الارث خود به هریک از دیگر وراث یا اشخاص ثالث داشته و یا اینکه از سوی وراث تصمیم به تنظیم سند تقسیم ماترک متوفی و قرار گرفتن حقوق ناشی از مالکیت مورث نسبت به تقاضانامه یا علامت ثبت شده در سهم اختصاصی هر یک از وراث باشد که در این صورت رعایت تشریفات مربوط به انتقال علامت ضرورت دارد. (کریمی، ۱۳۸۹: ص ۱۶۵)

ماده ی ۱۳۸ آ.ق.ث.ا.ط.ع، راجع به انتقال و اعتراض و تغییر در مالکیت علامت، مقرر می دارد: «مالک علامت مکلف است هر نوع تغییر راجع به اسم، نشانی، تابعیت و اقامتگاه یا اعطای اجازه بهره برداری از علامت یا انتقال و یا اعراض از علامت ثبت شده را کتباً و همراه با مدارک مربوط جهت ثبت در سوابق به مرجع ثبت اعلام نماید. اعمال این تغییرات با رعایت مقررات قانون و این آیین نامه خواهد بود.» با مدنظر

^۱- world intellectual property organization

قراردادن این نکته که انتقال و اعتراض و اعطاء اجازه بهره برداری از مصادیق تغییر در علامت تلقی می گردند، بنابراین درخواست انتقال مالکیت به صورت کتبی از سوی مالک به اداره کل مالکیت صنعتی تقدیم می شود تا اقدام لازم در جهت ثبت انتقال به عمل آید.

وفق ماده ی ۱۳۹ آ.ق.ث.ا.ط.ع، باید نقل و انتقالات در مرجع ثبت مالکیت صنعتی به ثبت برسد و به موجب درخواست کتبی نقل و انتقال صورت خواهد گرفت. در درخواست فوق باید نکات زیر صریحاً قید گردد:

- ۱- شماره و تاریخ ثبت علامت در ایران
- ۲- نام، نشانی و تابعیت منتقل الیه (مالک جدید) یا نماینده ی قانونی وی. در صورت انتقال جزئی بیان کالا و خدماتی که علامت نسبت به آنها انتقال صورت گرفته است.

مدارک پیوست درخواست عبارتند از:

- ۱- اصل آخرین گواهی نامه ی معتبر علامت
- ۲- سند انتقال علامت که به امضا مالک پیشین علامت و منتقل الیه رسیده باشد.
- ۳- مدارک نمایندگی قانونی، در صورتی که درخواست را نماینده ی قانونی تقدیم مرجع ثبت کرده باشد.

۴- رسید مربوط به پرداخت هزینه ها.

درخواست ثبت نقل و انتقال مالکیت علامت ثبت شده و ضمائ آن را مالک جدید یا منتقل الیه باید به مرجع ثبت تسلیم کند و اداره ثبت مالکیت صنعتی پس از دریافت درخواست و بررسی مدارک و مستندات آن و احراز صحت انتقال حق مالکیت ناشی از علامت مراتب انتقال را در دفتر مربوط ثبت خواهد کرد و تا زمانی که انتقال انجام شده در دفتر مربوط ثبت نشده باشد مرجع ثبت فقط شخصی را که علامت به نام او ثبت شده مالک خواهد شناخت.^۱

گفته شد که ممکن است قسمتی از حقوق ناشی از موضوع علامت واگذار گردد. در این صورت موضوع مورد انتقال از مالکیت اولیه ی علامت به صورت مشخص در پی علامت ثبت شده در دفتر ثبت علامت تجاری ثبت خواهد شد و اگر در اثر قرارداد انتقال مزبور، طبقه یا طبقاتی به طور کلی از حیطه و دایره ی علامت ثبت شده ی اولیه خارج گردد در اینصورت به آن طبقه یا طبقات خارج شده و انتقال یافته، شماره یا شماره های فرعی از شماره یک به تعداد طبقات خارج شده تعلق خواهد گرفت و در دفتر ثبت علامت اولیه

^۱- تبصره ی یک ماده ۱۳۹ آ.ق.ث.ا.ط.ع

ثبت شده و در ستون نقل و انتقالات با شماره های فرعی مزبور ثبت و گواهی نامه مربوط با همان ترتیب که ثبت شده صادر و به منتقل الیه تسلیم خواهد شد و اگر انتقال صرفاً مربوط به تولید کالای معین از یک طبقه یا ارایه خدمات خاص از یک طبقه باشد بدون اینکه آن طبقه بطور کامل انتقال پیدا کرده باشد. در این صورت بدواً برای طبقه ی مزبور یک شماره ی فرعی در نظر گرفته می شود و برای موضوع انتقال شماره ی فرعی از شماره فرعی طبقه ی مزبور تعیین و به همین طریق دنبال علامت ثبت شده ی اولیه به ثبت می رسد و گواهی نامه ی مربوط صادر و به منتقل الیه قرارداد تسلیم خواهد شد و اگر لازم باشد نقل و انتقالات در دفتر متمم منعکس و درج گردد می بایستی در این دفتر به شماره ی اصلی علامت ثبت شده ی اولیه و دفتری که علامت مزبور در آن ثبت شده اشاره شود.

باید افزود که انتقال حق مالکیت ناشی از تسلیم اظهارنامه ثبت علامت و یا علامت ثبت شده باید از طریق تنظیم سند رسمی انجام پذیرد. دفتر خانه اسناد رسمی باید قبل از تنظیم سند، آخرین وضعیت اظهارنامه و یا علامت ثبت شده را از لحاظ تمدید، تغییر، انتقال، صدور مجوز بهره برداری و سایر موارد لازم از اداره کل مالکیت صنعتی استعلام نماید. استعلام مذکور توسط انتقال دهنده یا نماینده ی قانونی وی به اداره ی مذکور تسلیم و پس از پرداخت هزینه مربوطه، از سوی اداره فوق، پاسخ به دفتر اسناد رسمی استعلام کننده ارسال می شود.^۱

درمورد انتقال مالکیت علامت جمعی، مطابق فراز آخر ماده ی ۴۸ ق.ث.ا.ط.ع، علاوه بر رعایت تشریفات موجود نسبت به علائم فردی، اخذ موافقت قبلی رئیس سازمان ثبت اسناد و املاک کشور ضرورت دارد قرارداد واگذاری علامت تجاری، پیمانی است که به وسیله ی آن یک شخص به نام واگذار، حق مالکیت بر علامت خود را به نفع شخص دیگر به نام منتقل الیه در مقابل دریافت مبلغی انتقال می دهد؛ (شمس، ۱۳۸۳: ۱۷۳) حال امکان دارد که این قرارداد به طور رایگان باشد. همچنین ممکن است موضوع آن تقاضانامه ثبت علامت تجاری باشد. درخصوص، ماهیت قرارداد واگذاری و انتقال اظهارنامه ثبت علامت و یا علامت ثبت شده باید گفت که یک عقد معین تشریفاتی می باشد که موضوع آن انتقال مال است و در انعقاد آن علاوه بر رعایت شرایط عمومی حاکم بر قراردادها رعایت شرایط اختصاصی ذیل ضرورت دارد.

- ۱- اخذ مجوز نقل و انتقال از اداره ی کل مالکیت صنعتی نسبت به علائم شخصی و جمعی. علاوه بر آن اخذ مجوز ریاست سازمان ثبت اسناد و املاک کشور جهت علائم جمعی؛
- ۲- ارائه ی درخواست کتبی انتقال و مدارک مربوطه به اداره ی کل مالکیت صنعتی؛

^۱ - ماده ی ۱۷۸ آ.ق.ث.ا.ط.ع

۳- تنظیم سند رسمی انتقال مالکیت؛

۴- ثبت مورد انتقال در دفتر ثبت علائم اداره مالکیت صنعتی؛

۵- انتشار آگهی انتقال علامت جهت اطلاع یافتن عموم از آن در روزنامه رسمی

اعراض از مالکیت علامت تجاری

حق مالکیت بر علامت تجاری از جمله حقوق مالی است، طبق قواعد کلی هرگونه حقوق مالی قابل اعراض می باشد مگر در موارد استثنا شده در قانون. فرضاً تاجر ورشکسته حق اعراض از اموال و حقوق مالی خود را ندارد. گاهی امکان دارد حق مالی توأم با اوصافی خاص باشد که نمی توان از آنها اعراض نمود، مانند مالکیت های فکری که دارای اوصاف خاصی هستند.

«اعراض، عمل حقوقی یک جانبه یا ایقاع است و مالک با قصد اراده، یعنی با تصور و تصدیق و به میل خود از سلطه ی نسبت به مال یا حقوق مالی خود چشم پوشی می کند.» (امامی، ۱۳۹۰، ج ۲: ۲۸۹)

حق مالکیت بر علامت، یک حق دائمی است و تجدید آن به منظور حفظ علامت می باشد نه ایجاد آن. (کریمی، ۱۳۸۹: ص ۱۶۸) با این اوصاف مالک علامت تجاری در مواردی می تواند از آن اعراض نماید. ولی با توجه به اینکه قصد باطنی در قلمرو علم حقوق باید به یک وسیله ی قانونی ابراز گردد، اعراض از مالکیت علامت نیز باید ابراز شود. برطبق ماده ی ۱۴۴ آ.ق.ث.ا.ط.ع، مالک علامت تجاری می تواند با تسلیم درخواست کتبی به مرجع ثبت، از حقوق خود نسبت به علامت ثبت شده ی معتبر اعراض کند. در خواست مذکور باید همراه با مدارک زیر باشد:

۱- اقرانامه ی رسمی مبنی بر اعراض که به امضا مالک علامت رسیده است. در توضیح این بند باید گفت که دفترخانه تنظیم کننده سند اقرار، مطابق ماده ی ۱۷۸ آ.ق.ث.ا.ط.ع، باید وضعیت علامت را از مرجع ثبت استعلام نماید.

۲- اصل آخرین گواهی نامه معتبر علامت

۳- مدارک نمایندگی قانونی در صورت وجود

۴- رسید مربوط به پرداخت حق الثبت تغییرات

اعراض مالک علامت تجاری از حقوق خود، مشروط بر آن است که بهره برداری از علامت در زمانی که گواهی نامه اعتبار دارد جزئاً یا کلاً به دیگری واگذار نشده باشد. (تبصره ی ۱ ماده ۱۴۴ آ.ق.ث.ا.ط.ع)

در صورت اعراض، حق الثبت و سایر هزینه های پرداختی به مرجع ثبت مسترد نخواهد شد.^۱

^۱ - تبصره ی ۲ ماده ی ۱۴۴ آ.ق.ث.ا.ط.ع

باید توجه نمود که اعراض، مخصوص علامت ثبت شده است و گرنه مطابق ماده ۱۶۶ آ.ق.ث.ا.ط.ع، در هر زمان قبل از ثبت علامت، متقاضی ثبت یا نماینده قانونی وی، می تواند استرداد اظهارنامه خود را به صورت کتبی از مرجع ثبت درخواست نماید. استرداد اظهارنامه موجبی برای استرداد هزینه های پرداختی نمی گردد.

بحثی در لزوم کتبی بودن اعراض یا لزوم تنظیم اقرارنامه رسمی به میان می آید، باید گفت که با توجه به اهمیت اقتصادی علامت ثبت شده و آثار حقوقی آن برای مصرف کنندگان کالاها و خدمات و جلوگیری از اغفال یا سرگردانی مشارالیهام انجام تشریفات خصوصاً نشر آگهی اعراض برای اطلاع عموم ضروری می نماید. لزوم اقرارنامه رسمی نیز با این دیدگاه توجیه می شود که، تا زمان بقای اعتبار علامت، اگر از علامت سو استفاده ای واقع گردد، مسئولیت آن متوجه مالک می باشد مگر اینکه وی سو استفاده ی دیگری را به اثبات برساند. می بایستی به این نکته نیز توجه نمود که واژه ی به کار رفته شده «...می تواند...» در ماده ی ۱۴۴ آیین نامه را نباید حمل بر اختیاری بودن کتابت در خواست اعراض نمود بلکه واژه مزبور به معنی اختیار مالک در اینکه از علامت خود اعراض کند یا نه؟ می باشد؛ یعنی اختیار در اعراض را می رساند.

جمع بندی

به منظور برخورداری علامت تجاری از حمایت های مقرر در قوانین داخلی و بین المللی، لازم است که نسبت به ثبت آن اقدام گردد، در نظام حقوقی ایران، ثبت، طریقه ای است که یک علامت را تحت حمایت و نظارت قانونی قرار می دهد؛ البته در برخی موارد علامتی که ثبت نشده و صاحب آن دارای سبق استعمال می باشد نیز مورد حمایت قانونی قرار می گیرد که وصف حق تقدم را دارا می باشد؛ اما این حق نیز مطلق نیست و همزمان با اعتراض، صاحب علامت موظف به ثبت آن شده است. ثبت علامت تجاری، حقوقی برای صاحب آن ایجاد می کند، از آن جمله است: حق استفاده ی انحصاری و حق منع استفاده ی بدون اذن دیگران از علامت (شبهه سازی و جعل)؛ مطابق ماده ی ۳۱ ق.ث.ا.ط.ع، « حق استفاده ی انحصاری از یک علامت به کسی اختصاص دارد که آن علامت را طبق مقررات این قانون به ثبت رسانده باشد.» از این ماده مفاهیم متعددی به دست می آید، اولاً؛ مالک علامت تجاری حق دارد شخصاً آن را برای کالاها و خدمات خود مورد استفاده قرار دهد و یا به انتقال مالکیت خود نسبت به آن و دادن اجازه بهره برداری به اشخاص دیگر مبادرت نماید؛ ثانیاً؛ حق دارد استفاده ی بدون اذن دیگران از علامت خود را منع کند، که قانونگذار در

این مورد به لحاظ سیاست بازرگانی داخلی و بین المللی، حمایت خود را با پیش بینی رعایت تشریفات قانونی برای مالک علامت و ضمانت اجراهای حقوقی و کیفری برای ناقضان مقرر نموده است.

اعطای حق استفاده ی انحصاری به مالک، این اختیار را نمی دهد که از حق خود سوء استفاده نماید، یعنی نمی تواند هدفی نظیر ذخیره نمودن و جلوگیری رقبا از ثبت آن علامت را داشته باشد. بنابراین قاعده ای به نام « لزوم تعهد به استعمال» این حق را مقید می نماید. نتیجه ی عدم استفاده از علامت نیز حسب مورد موجب می شود که هر ذینفعی بتواند درخواست ابطال علامت دیگری را تحت عنوان عدم استفاده بنماید یا ممکن است عدم استفاده از علامت تجاری موجب گردد که علامت مربوطه وصف تمایز بخش خود را از دست بدهد و از حالت اختصاصی و انحصاری خارج شود و به عبارتی به اسم عام و اسم جنس مبدل شود. حق مالکیت بر علامت تجاری از جمله حقوق مالی است، طبق قواعد کلی هرگونه حقوق مالی قابل اعراض می باشد مگر در موارد استثناء شده در قانون، بنابراین مالک علامت در مواردی می تواند از آن اعراض نماید آوردن قید « در مواردی» به این خاطر می باشد که اعراض مشروط بر این است که بهره برداری از علامت در زمانی که گواهی نامه اعتبار دارد، جزئاً یا کلاً به دیگری واگذار نشده باشد؛ همچنین به ثبت رسیده باشد، چرا که مطابق ماده ی ۱۶۶ آ.ق.ث.ا.ط.ع، در هر زمان قبل از ثبت، متقاضی ثبت یا نماینده ی قانونی وی می تواند استرداد اظهارنامه خود را به صورت کتبی از مرجع ثبت درخواست نماید. حق اعراض از مالکیت علامت تجاری نیز یکی از حقوقی است که به دنبال حق انحصاری استفاده از آن به وجود می آید و در مجموعه ی حق انحصاری استفاده، مطالعه و بررسی می گردد.

منابع و مأخذ:

الف) منابع فارسی

- اکبر آبادی، کمال (۱۳۸۰) اهمیت و تعریف علائم تجاری و صنعتی، ماهنامه بررسی‌های بازرگانی، سال چهارم، شماره ی سوم
- امامی، اسدالله (۱۳۹۰) حقوق مالکیت صنعتی جلد دوم، تهران، بنیاد حقوقی میزان، چاپ اول
- جعفری لنگرودی، محمدجعفر (۱۳۸۷) ترمینولوژی حقوق، تهران، گنج دانش، چاپ بیستم
- حمیتی واقف، احمدعلی (۱۳۹۰) مالکیت معنوی، تهران، انتشارات جاودانه، چاپ اول

- ستوده تهرانی، حسن (۱۳۸۸) حقوق تجارت جلد اول، تهران، انتشارات دادگستر، چاپ بیست و یکم
- شمس، عبدالحمید (۱۳۸۳) حقوق مالکیت بر علائم تجاری و صنعتی، تهران، انتشارات سمت، چاپ اول
- صادقی، محمود (۱۳۸۴) مفهوم و اعمال نظم عمومی در مراجع قضائی و شبه قضائی جلوه های نوین آن، نشریه حقوق دانشکده ی حقوق و علوم سیاسی دانشگاه تهران، نوبت تابستان
- صادقی، حسین (۱۳۸۶) نام دامنه و مسئولیت مدنی ناشی از نقض علامت تجاری، فصلنامه ی دیدگاهای حقوقی، دانشکده ی علوم قضایی و خدمات اداری، شماره چهل و یکم
- صفری، محسن و مشهدیان، شهاب (۱۳۸۹) قراردادهای حقوق مالکیت فکری ۱- (قرارداد بهره برداری از علامت تجاری فرانچایز)، تهران، انتشارات جنگل، چاپ اول
- عرفانی، محمود (۱۳۸۱) حقوق تجارت جلد اول، تهران، میزان، چاپ اول
- _____ (۱۳۷۵) تجارت بین الملل جلد دوم، تهران، انتشارات جهاد دانشگاهی تهران، چاپ اول
- کاتوزیان، ناصر (۱۳۸۶) دوره مقدماتی حقوق مدنی (امول و مالکیت)، تهران، انتشارات میزان، چاپ هفدهم
- کریمی، محمدحسین (۱۳۸۹) علائم تجاری در حقوق ایران، تهران، انتشارات مجد، چاپ اول
- معاونت حقوقی و امور مجلس (۱۳۹۲) پیش در آمدی بر مالکیت فکری، قابل دسترسی در سایت اینترنتی: <http://hvm.ir/print.asp?id=29370>
- _____ (۱۳۹۲) بررسی حقوق مالکیت فکری و ابعاد آن در قوانین و مقررات، قابل دسترسی در سایت اینترنتی: <http://hvm.ir/print.asp?id=29370>
- نصرالهی آزاد، مرضیه (۱۳۸۹) ثبت بین المللی علائم تجاری و کنوانسیون های مربوط، تهران، انتشارات خرسندی، چاپ اول
- ورمزیار، محمد (۱۳۸۱) بررسی علائم تجاری در معاهدات بین المللی با تاکید بر موافقت نامه تریپس، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تربیت مدرس
- (ب) منابع انگلیسی و سایت های اینترنتی
- Bryan a. jarner(2004) Blacks` law dictionary, Editor in chief West publishing company, 8th edition

- World intellectual property organization(2013) Malaysia trade mark act (act 175 of 1976.as last amended by act a1138 of 2002), Available at: www.wipoint/wipolex/en/text.jsp?file id=194403
- World intellectual property organization(2013) Paris convention for the protection of industrial property, Available at: www.wipo.int/treaties/en/ip/paris/trtdocs-wo020.html
- Madrid agreements available at: www.inventstars.com/madridagreementusp
- Wikipedia: http://en.wikipedia.org/wiki/service_mark
- World intellectual property organization(2013) France intellectual property cod, available at: www.wipo.int/winpolexd/aetails.jsp?id=5563
- A wipo training manual(1993) introduction to trade mark law, apractice genva
- Intellectual property office(2013)The Uk.Patents Act 1977, available at : <http://www.ipo.gov.uk/patentsact1977.pdf>
- Word trade organization(2013)The TRIPS Agreement, signed in Marrakesh, Morocco on 15 April 1994, available at: http://www.wto.org/english/docs_e/legal_e/27-trips_01_e.htm

ج) قوانین و مقررات

- قانون ثبت اختراعات، طرح های صنعتی، علائم تجاری مصوب ۱۳۸۶
- قانون ممنوعیت به کارگیری تجهیزات ماهواره ای مصوب ۱۳۷۳
- قانون چگونگی اداره ی مناطق آزاد تجاری، صنعتی مصوب ۱۳۷۲
- قانون اصول محاکمات حقوقی پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
- قانون مدنی مصوب ۱۳۰۷
- قانون حمایت مولفان و مصنفان مصوب ۱۳۴۸
- قانون علامات صنعتی و تجارتي مصوب ۱۳۰۴
- قانون ثبت علائم و اختراعات مصوب ۱۳۱۰
- قانون حمايت از نشانه های جغرافیایی مصوب ۱۳۸۳
- قانون تجارت الکترونیکی مصوب ۱۳۸۲
- قانون جامع کنترل و مبارزه ملی با دخانیات مصوب ۱۳۸۵
- قانون حمايت از حقوق پدید آورندگان نرم افزار های رایانه ای مصوب ۱۳۸۲

- قانون اجرای احکام مدنی مصوب ۱۳۵۶
- قانون آیین دادرسی مدنی مصوب ۱۳۸۱
- قانون آیین دادرسی کیفری مصوب ۱۳۷۹
- قانون مجازات عمومی مصوب ۱۳۵۲
- ماده واحده ی قانون تمدید مهلت اجرای آزمایشی قانون ثبت اختراعات، طرح های صنعتی و علائم تجاری مصوب ۱۳۸۶؛ تصویبی ۱۳۹۲ مجلس شورای اسلامی
- آیین نامه قانون حمایت از نشانه های جغرافیایی مصوب ۱۳۸۴
- آیین نامه اصلاحی اجرای قانون ثبت علائم و اختراعات مصوب ۱۳۱۰
- آیین نامه ی ثبت اجباری علائم صنعتی و نصب آن بر روی بعضی از اجناس دارویی و خوراکی و بهداشتی مصوب ۱۳۲۸
- آیین نامه اجرایی قانون ثبت اختراعات، طرح های صنعتی، علائم تجاری مصوب ۱۳۸۷

